

Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí

Komentár k dekrétu *In Missa in cena Domini*

Dal som vám príklad

Dekrétom *In Missa in cena Domini* Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí z nariadenia pápeža prepracovala rubriku *Rímskeho misála*, ktorá sa týka umývania nôh (p. 300, n.11 / v slov. preklade misála s. 163, č. 6) a ktorá sa po stáročia rôznym spôsobom spája so Zeleným štvrtkom. Od reformy Veľkého týždňa v r. 1955 sa môže tento obrad konať aj počas omše v predvečer Veľkonočného trojdnia.

Vo svetle Jánovho evanjelia nadobúda tento obrad dvojaký význam: napodobňuje to, čo robil Ježiš vo večeradle, keď umýval apoštolom nohy, a vyjadruje sebadarovanie, symbolizované gestom služby. Nie náhodou sa tento obrad nazýval *Mandatum*; pochádza to z *incipit* (začiatku) prvej antifóny, ktorá ho sprevádzala: „*Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, dicit Dominus*“ („Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa navzájom milovali, ako som ja miloval vás“ – Jn 13, 34). Prikázanie o bratskej láske zaväzuje skutočne všetkých Ježišových učeníkov bez rozdielu a bez výnimky.

„*Pontifex suis cubicularibus pedes lavat et unusquisque clericorum in domo sua*“ píše sa v starobyľom *ordo* zo 7. storočia. O jeho praktizovaní v rozličných diecézach a kláštoroch po vešperách na Zelený štvrtok svedčí i *Rímsky pontifikál* z 12. st. a tiež zvyky rímskej kúrie z 13. st. („*facit mandatum duodecim subdiaconos*“). *Mandatum* je v *Rímskom misáli* sv. Pia V. (1570) opísané takto: „*Post denudationem altarium, hora competenti, facto signo cum tabula, conveniunt clerici ad faciendum mandatum. Maior abluit pedes minoribus: tergit et osculatur*“. Obrad sa koná počas spevu antifón, pričom posledná je *Ubi caritas* a zakončuje sa modlitbou *Otčenáš* a modlitbou, ktorá spája prikázanie slúžiť s očistením od hriechov: „*Adesto Domine, quaesumus, officio servitutis nostrae: et quia tu discipulis tuis pedes lavare dignatus es, ne despicias opera manuum tuarum, quae nobis retinenda mandasti: ut sicut hic nobis, et a nobis exteriora abluuntur inquinamenta; sic a te omnium nostrum interiora laventur peccata. Quod ipse praestare digneris, qui vivis et regnas, Deus, per omnia saecula saeculorum*“. Vykonávanie tohto obradu je vo svetle evanjelia, ktoré sa čítalo na rannej svätej omši, vyhradené klerikom („*conveniunt clerici*“); vynechanie údajov o počte – „dvanástim“ – naznačuje, že nejde len o to, aby sa napodobovalo to, čo urobil Ježiš vo večeradle, ale má sa uviesť do praxe jeho hodnotný príklad, ktorý je pre jeho učeníkov stále aktuálny.

Opis „*De mandato seu lotionis pedum*“ v *Caeremoniale Episcoporum* (Biskupskom ceremoniáli) z roku 1600 je podrobnejší. Spomína sa zvyk, že biskup umýva, utiera alebo bozkáva nohy „trinástim“ chudobným (po večerách alebo cez obed, v kostole, kapitulnej aule alebo na inom vhodnom mieste) – po tom, ako boli oblečení a nasýtení, a napokon dostanú almužnu – alebo trinástim kanonikom. Biskup môže uprednostniť chudobných podľa miestnych zvyklostí alebo svojho želania aj tam, kde je zvykom, že sú to kanonici – „*videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, et charitatem prae se ferre, quam lavare pedes Canonicis*“. Umývanie nôh je zaiste významným gestom, ale nie pre celý Boží ľud; tento obrad je totiž vyhradený pre klérus, hoci sa nevyklučujú ani miestne zvyklosti, podľa ktorých to majú byť chudobní alebo chlapci (napr. *Missale Parisiense*). *Caeremoniale Episcoporum* výslovne predpisuje, že sa má konať v katedrálach a kapitulných kostoloch. Na základe reformy Pia XII., ktorá hovorí o Omši na pamiatku Pánovej večere vo večerných hodinách, sa umývanie nôh z pastoračných dôvodov môže uskutočniť počas samotnej omše po homílii, a to dvanástim vybratým mužom („*duodecim viros selectos*“), ktorí sú pripravení „*in medio presbyterii vel in ipsa aula ecclesiae*“: celebrant im umyje a osuší nohy (už sa nespomína bozk). Tým, že sa obrad koná na verejnom zhromaždení, prekonáva sa najmä jeho klerikálny a výlučný charakter; označenie „dvanásť mužov“ ho zasa robí výslovne napodobujúcim znakom, akýmsi „posvätným zobrazením“, ktoré umožňuje vtlačiť do mysle to, čo Ježiš uskutočnil na prvý Zelený štvrtok.

Rímsky misál z roku 1970 prevzal tento obrad a trochu ho modifikoval tým, že niektoré prvky zjednodušil – vynecháva sa počet „dvanásť“, hovorí sa o „vhodnom mieste“ konania, vynecháva sa jedna antifóna a ostatné sa zjednodušujú, *Ubi caritas* sprevádza obetnú procesiu, vynecháva sa záverečná časť (*Otčenáš*, verše a modlitby), ktoré boli pozostatkom samostatného obradu, konaného mimo svätej omše. Kvôli podobnosti s Poslednou večerou sa však zachovalo vymedzenie, že má ísť len o „mužov“.

Súčasná zmena umožňuje určiť osoby a vybrať ich spomedzi všetkých členov Božieho ľudu. Význam obradu teraz nespočíva natoľko vo vonkajšej podobnosti s tým, čo robil Ježiš, ale skôr vo vnútornom zmysle toho, čo robil a čo má všeobecný dosah: totiž jeho darovanie sa „až do krajnosti“ za spásu ľudského rodu a jeho láska, ktorá všetkých objíma a pri nasledovaní jeho príkladu všetkých zbližuje. V príklade, ktorý nám dal – aby sme robili, ako on urobil nám (porov. *Jn* 13, 14-15) – ide totiž o viac než len o fyzické umývanie nôh druhým, pomocou neho máme pochopiť všetko, čo toto gesto vyjadruje v službe konkrétnej lásky k blížnemu. Všetky antifóny ponúknuté v misáli v rámci obradu umývania nôh

pripomínajú a osvetľujú význam tohto gesta: či už pre toho, kto ho koná, alebo pre toho, kto ho prijíma, a tiež pre toho, kto ho sleduje a vnútorne si ho osvojuje prostredníctvom spevu.

Umývanie nôh počas Omše na pamiatku Pánovej večere nie je povinné. Duchovní pastieri majú zvážiť jeho vhodnosť podľa okolností a pastoračných dôvodov, aby sa nestalo len akýmsi automatickým či umelým gestom, zbaveným svojho významu a zredukovaným len na akýsi scénický prvok. Nemalo by sa stať ani takým dôležitým, aby na Omši na pamiatku Pánovej večere, ktorá sa slávi „v najsvätejší deň, v ktorý Ježiš Kristus náš Pán bol odsúdený za nás na smrť“ (*Communicantes* pre rímsky kánon), pútalú celú pozornosť. V homiletických smerniciach sa pripomína osobitný charakter tejto omše, ktorá je pamiatkou ustanovenia Eucharistie, sviatosti kňazstva a nového prikázanie bratskej lásky, ktoré je v Cirkvi najvyšším zákonom pre všetkých a voči všetkým.

Je úlohou duchovných pastierov, aby vybrali reprezentatívnu skupinu osôb z celého Božieho ľudu – laikov, posvätných služobníkov, slobodných, rehoľníkov, zdravých i chorých, chlapcov i dievčatá, mladých i starých – nielen jednu kategóriu alebo stav. Ten, kto bol vybratý, má jednoducho prejavíť svoju ochotu. Napokon úlohou toho, kto má na starosti liturgické slávenia, je pripraviť a dať k dispozícii všetko, čo pomôže všetkým plodne sa zúčastniť na tomto obrade: *anamnéza* „nového prikázania“, o ktorom sa hovorilo v evanjeliu, je životom každého Pánovho učeníka.

Mons. Arthur Roche,
arcibiskup sekretár